

М. М. Шевчук

аспірант кафедри суспільного розвитку і суспільно-владних відносин
Національної академії державного управління при Президентові України

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті досліджено поняття «парламентська комунікація» як форма політичної комунікації. Визначено основні функції комунікації в парламенті. Розглянуто структуру та засоби парламентської комунікації.

Ключові слова: парламент, комунікація, політична комунікація, парламентська комунікація, функції парламентської комунікації, структура парламентської комунікації, засоби парламентської комунікації.

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить, що сталий розвиток держави на демократичних засадах неможливий без організації дієвого діалогу між органами публічного управління та організаціями громадянського суспільства й окремими громадянами.

Будучи інститутом представницької демократії та єдиним законодавчим органом, парламент утворює потужний інформаційний ресурс щодо розв'язання великого кола питань у політичному, соціальному, економічному потенціалі держави, що, своєю чергою, зумовлює його постійне перебування в центрі гармонізації зв'язків між державними пріоритетами і конкретними інтересами громадян.

Таким чином, налагодження дієвої парламентської комунікації шляхом пошуку оптимальних способів інформування громадськості про парламентську роботу та забезпечення зворотного зв'язку, а також визначення особливостей і каналів внутрішньої парламентської комунікації сприятиме підвищенню якості здійснення парламентом його функцій. У цьому контексті актуальним є дослідження теоретичних аспектів такої комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теорії комунікації представлені у працях В. Бебика, Р. Войтович, М. Головатого, А. Серанта тощо. Серед сучасних дослідників політичної комунікації парламенту України, насамперед, варто виокремити дослідження Ю. Ганжурова, Ю. Древалю, Н. Ларіної, Ф. Рудича, О. Чебаненко.

Однак, попри значний науковий доробок у цій галузі, характеристика ключових засад парламентської комунікації потребує додаткової уваги.

Мета статті. З огляду на викладене, метою статті є визначення особливостей парламентської комунікації як форми політичної комунікації, формулювання її основних функцій, а також характеристика структури та засобів парламентської комунікації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз ролі парламенту у майбутньому показує, що одним із провідних факторів його ефективності має стати поява нової концепції представництва, яка має полягати у діяльності на користь тих, кого він представляє, шляхом постійної комунікації з останніми [5].

Загалом комунікація стає невіддільною частиною сучасних демократичних режимів:

- уможливаючи участь громадськості в ухваленні рішень та контроль за діями влади;
- являючи собою процес двостороннього обміну інформацією, забезпечуючи відкритість влади для громадськості та навпаки;
- викликаючи довіру громадян до влади та надаючи владі можливість дістати підтримку;
- набуваючи ознак інструменту, що стабілізує суспільні відносини [8].

Термін «комунікація» з'явився в науковій літературі на початку ХХ ст. і використовувався для позначення засобів зв'язку будь-яких об'єктів матеріального і духовного світу, процесу передачі інформації (уявлень, знань, ідей, на-

строїв, почуттів тощо) від людини до людини, а також обміну інформацією в суспільстві з метою впливу на соціальні процеси [1].

Комунікація – це процес обміну повідомленнями, в яких відображено інформацію, знання, ідеї тощо, що ґрунтується на спільному (однаковому) розумінні вживаних понять / значень / символів. Енциклопедія «Британіка» визначає комунікацію як обмін змістами за допомогою спільної системи символів [7].

Зауважимо, що комунікацію не можна отожднювати з обміном інформацією, бо такий обмін – лише частина комунікативного процесу, що не охоплює формування, відправлення, отримання, уточнення, трансформацію, обговорення тощо інформації. Характеризувати комунікацію тільки як обмін інформацією – звукувати її до процесів, що відбуваються в будь-яких інформаційних системах. Для комунікації, на відміну від обміну інформацією, обов'язкові наявність єдиного комунікативного простору, коду, розуміння ситуації, в якій і з приводу якої відбувається акт вербальної взаємодії; інтерактивність у сприйнятті, діяльності, осягненні предмета розмови.

Комп'ютери виробляють «інформацію», що не має жодного контексту, відповідно до процедурних правил. Людина ж завжди комунікує у певному контексті, висловлюючи своє ставлення. Аргументом на користь визначення комунікації як обміну смислами служить практика міжкультурної комунікації: інформація надходить до отримувача, проте набуває для нього іншого змісту [4, с. 9].

Своєю чергою, політичними комунікаціями є інформаційно-комунікаційні зв'язки між суб'єктами політичних відносин. У спрощеному вигляді – це суб'єкт-об'єктні відносини між носіями влади та громадськістю. У більш складному вигляді – це суб'єкт-суб'єктні відносини, з активною роллю всіх учасників взаємодії (у тому числі й тих, на кого спрямовані інформаційні потоки) [2].

Одне з найбільш повних тлумачень сутності політичної комунікації було запропоновано Р.Ж. Шварценбергом. Він визначив це поняття як «процес передачі політичної інформації, завдяки якому вона циркулює від однієї частини політичної системи до іншої і між політичною системою соціальною системою. Йде безперервний процес обміну інформацією між індивідами і групами на всіх рівнях» [6]. Американський політолог Л. Пай підкреслював: «Політична комунікація має на увазі не односторон-

ню спрямованість сигналів від еліт до маси, а весь діапазон неформальних комунікаційних процесів у суспільстві, які справляють різний вплив на політику. Політичне життя в будь-якому суспільстві неможливе без усталених методів політичної комунікації» [9].

Що стосується поняття «парламентська комунікація», то йому відповідає унікальний тип комунікативного процесу, якому притаманні власні джерела інформаційних контактів, особливий тип організації соціальних взаємовідносин, специфічні функціональні навантаження в рамках суспільства [3].

Парламентська комунікація є формою політичної комунікації, в якій роль парламенту є провідною. Він не тільки направляє політико-комунікативні процеси, але і вводить інших суб'єктів політичної комунікації у сформований ним комунікативний процес.

Необхідність парламентської комунікації виникає з непорушного правила, згідно з яким закон – це форма опосередкованого волевиявлення суспільства. Саме тому останнє має отримувати інформацію, а також мати змогу брати участь в обговоренні питань, які можуть змінити його життя. Можна сказати, що комунікативно-інформаційний процес охоплює суспільство загалом, де зароджуються і транслюються думки і ідеї. Однак саме в парламенті відбувається полеміка, обмін думками з проблем, що хвилюють усе суспільство або окремі соціальні групи.

Інформаційна функція парламенту знаходить своє відображення в діалозі різних соціальних суб'єктів і являє собою форму соціальної взаємодії, яке сприяє подоланню конфлікту цілей, норм, інтересів, цінностей, досягненню ними компромісів [3].

Парламентська комунікація відображає діалогові відносини між парламентом і суспільством (основними елементами соціальної структури якого є різні соціальні групи) і являє собою складну багаторівневу систему, в якій комунікативні та соціально-просторові форми накладаються і розвиваються в нерозривній єдності. Демократичні парламенти потребують інформації, з одного боку, для якісного прийняття політичних рішень, а з іншого – для належного залучення громадян до політичного процесу з метою забезпечення існування та підтримання представницького уряду, сформованого за результатами періодичних виборів.

Парламентську комунікацію можна розглядати як особливу форму комунікативного про-

цесу, в якому знання, ідеї, емоції виражаються в вербальних або невербальних повідомленнях на міжособистісному і міжгруповому рівнях.

Доцільно виділити такі функції парламентської комунікації щодо політичної системи і громадянського суспільства:

- інформативна функція – поширення необхідної інформації про парламентські процеси;
- регулятивна функція – створення оптимального механізму взаємодії з окремими громадянами, інституціями громадянського суспільства та міжнародною спільнотою;
- функція політичної соціалізації – задаються норми діяльності та поведінки парламентаріїв щодо здійснення ними зовнішніх комунікацій від імені парламенту як інституції, а також громадян, залучених до політичного процесу;
- функція легітимації – суспільне визнання статусу та повноважень інституту парламенту;
- функція політичної освіти – сприяння обізнаності громадськості щодо діяльності парламенту, поширення норм політичної культури, розвиток політичної культури суб'єктів комунікації;
- маніпулятивна функція – формується громадська думка та створюється позитивний імідж парламенту.

При цьому ефективність парламентської комунікації визначається ступенем виконання зазначених функцій у суспільстві.

Парламентська комунікація являє собою певну послідовність комунікативних дій. Серед складових компонентів парламентської комунікації варто виділити:

- суб'єкт комунікації. Суб'єктами парламентської комунікації є як парламент загалом, парламентські фракції, інші політичні угруповання в парламенті, комітети та комісії, окремі депутати (тобто суб'єкти комунікацій у парламенті), так і громадськість загалом, політичні партії, інститути самоорганізації населення (групи інтере-

сів, групи тиску, групи підтримки тощо), окремі громадяни (тобто позапарламентські суб'єкти комунікацій) [2];

- реципієнт комунікації (інший суб'єкт), який отримує повідомлення, обробляє його і робить відповідний посил повідомлення відправнику, тим самим здійснюючи процедуру зворотного зв'язку;

– канали комунікації – засоби, за допомогою яких передається повідомлення;

– контент повідомлення – зміст інформації, що передається;

– простір повідомлення (індивідуальне, колективне, мережеве тощо) (рис. 1).

простір повідомлення

Під засобами парламентської комунікації розуміються певні організації й інститути, за допомогою яких здійснюється процес обміну інформацією, а також комунікативні дії або ситуації, групи або окремих індивідів, що сприяють обміну інформацією (прямому чи непрямому, опосередкованому чи безпосередньому, негайному або протяжному в часі).

Таким чином, до засобів реалізації парламентської комунікації варто віднести: парламент, фракції та комітети парламенту, парламентаріїв, парламентські бібліотеки, дослідницькі та інформаційні служби парламенту, політичні партії, інститути громадянського суспільства, зацікавлених громадян, ЗМІ.

Крім того, обмін інформацією здійснюється шляхом організації:

- прес-брифінгів та прес-конференцій,
- консультацій із громадськістю,
- зустрічей із представниками громадськості, міжнародних організацій, дипломатами,
- зустрічей із представниками виконавчої влади, органів місцевого самоврядування,
- екскурсій у приміщеннях парламенту;
- використання інформаційно-комунікацій-

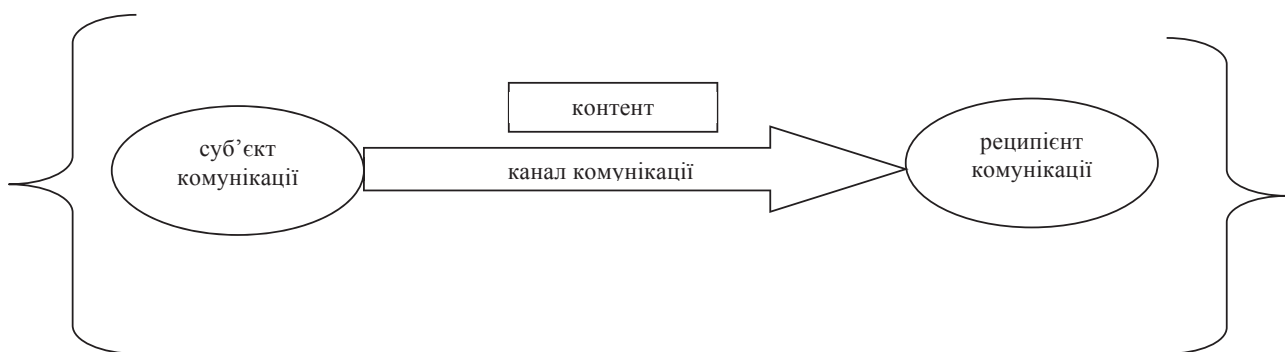

Рис. 1 Структура парламентської комунікації

них технологій, коли реалізація комунікативних дій відбувається з використанням електронних засобів комунікації, зокрема парламентських інтернет-каналів і технічних засобів інформування, інструментів електронного урядування.

Зауважимо, що, характеризуючи засоби парламентської комунікації, не можна не згадати неформальні засоби передачі інформації. При цьому визначають зростання ролі таких засобів, пов'язаної з падінням довіри в суспільстві до офіційних джерел інформації. Це зумовлює зростання значущості інформації, отриманої у процесі міжособистісного спілкування.

До неформальних засобів комунікації належать поговорі, чутки, плітки, анекдоти, а також графіті. Зазначені засоби як джерело інформації найчастіше впливають на формування негативної оцінки діяльності парламенту та парламентарів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна говорити про те, що в сучасному політичному суспільстві взаємодія парламенту і громадськості має всі ознаки комунікативного процесу.

При цьому, на нашу думку, парламентську комунікацію можна визначити як форму політичної комунікації, яка відображає діалогові відносини між парламентом і суспільством, де парламент формує комунікативний процес і вводить у нього інших суб'єктів.

Основними функціями парламентської комунікації є: інформативна, регулятивна, функція політичної соціалізації, функція легітимації, функція політичної освіти, маніпулятивна функція.

Структуру парламентської комунікації утворюють: суб'єкт, реципієнт, канали комунікації, а також контент і простір повідомлення.

Засобами реалізації парламентської комунікації є формальні та неформальні суб'єкти і способи передачі інформації.

Враховуючи, що комунікаційні зв'язки становлять невід'ємний атрибут діяльності парламентів як представницьких органів державної влади, вони потребують налагодження ефективної парламентської комунікації. Своєю чергою, розроблення теоретико-методологічної бази останньої є одним із ключових етапів цього процесу.

Список використаної літератури:

1. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации. М., 2002.
2. Древаль Ю.Д. Парламентські комунікації. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/1/10.pdf>.
3. Еременко В.И. Теоретическое исследование парламентской коммуникации. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskoe-issledovanie-parlamentskoy-kommunikatsii>.
4. Комунікування реформ: планування, реалізація, оцінка: посібник / Дубов Д., Баровська А., Матвієнко О.; заг. ред.: А. Кулаков, К. Паригіна. USAID від америк. народу, Програма «РАДА: підзвітність, відповідальність, демократ. парлам. представництво», Інтерньюз-Україна, Фонд Сх. Європа. Київ: [б. в.], 2016. 99 с.
5. Чебаненко О. Інформаційний супровід роботи сучасних парламентів. URL: http://parlament.org.ua/upload/docs/Inf-support_.pdf.
6. Шварценберг Р.-Ж. Політична соціологія: у 3 ч. Ч. 1. М.: Російська академія управління, 1992.
7. Communication. URL: <http://www.britannica.com/topic/communication>.
8. Тихомирова Є.Б. PR як інструмент демократичного глобального управління: національний аспект. Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: Матеріали II міжнар. наук. конф. (Одеса, 24–26 травня 2002 р.) / уклад.: Л.В. Марголіна; Акад. пед. наук України, Ін-т вищої освіти [та ін.]. Київ: Ай Бі, 2003. С. 511–520.
9. Pye L. Political Communication. The Blackwell Encyclopaedia of Political Institutions. Oxford. NY, 1987.

Шевчук Н. Н. Теоретические основы исследования парламентской коммуникации

В статье исследовано понятие «парламентская коммуникация» как форма политической коммуникации. Определены основные функции коммуникации в парламенте. Рассмотрена структура и средства парламентской коммуникации.

Ключевые слова: парламент, коммуникация, политическая коммуникация, парламентская коммуникация, функции парламентской коммуникации, структура парламентской коммуникации, средства парламентской коммуникации.

Shevchuk M. M. Theoretical principles of the study of parliamentary communication

The article deals with the concept of parliamentary communication as a form of political communication. The basic functions of communication in parliament are determined. The structure and means of parliamentary communication are considered.

Key words: parliament, communication, political communication, parliamentary communication, parliamentary communication functions, parliamentary communication structure, parliamentary communication tools.